

Hititler

Anadolu'nun En Eski Krallığı

Üzerinde yaşadığımız topraklar, Anadolu, birçok uygarlığa ev sahipliği yaptı. Bu nedenle Anadolu için "uygarlığın beşiği" denir. Tarihöncesi çağlardan beri bu bölgede birçok uygarlık doğdu, gelişti. Bunların izlerini, günümüze kalan miraslarını hâlâ çevremizde görüyoruz. Anadolu'nun bilinen ilk adı "Hatti Ülkesi"dir. Bir zamanların görkemli Hitit İmparatorluğu burada kurulmuş ve gelişmişti.

Yirminci yüzyılın başlarında Ankara'nın 150 km doğusunda bulunan Boğazköy'de kazılar yapılmış ve Hitit uygarlığına ait 30 000'in üzerinde çivi yazılı tablet gün ışığına çıkarılmıştı. Boğazköy, Hititlerin başkenti Hattuşaş'ın bulunduğu yerd. Burada bulunan kil tabletler üzerine yazılmış çivi yazılarının büyük önemi vardı. Bu tabletler Hitit tarihi ve uygarlığı hakkında çok şey söyleyecekti.

Hitit ordusunun belkemiğini savaş arabaları oluştururdu. Bu tablette Hitit savaş arabasının düşman karşısında kazandığı bir başarı resmedilmiştir.

Bilimadamları bu düşünceden yola çıkarak tabletlerin üzerindeki dili çözmeye karar verdiler. Bilinen eski çağ dillerinin hiçbirine benzememesi bu tabletlerin tamamen bağımsız, diğerlerinden ayrı bir uygarlığa ait olduğunu gösteriyordu. Birinci Dünya Savaşı sırasında, o zamanlar Viyana Üniversitesi'nde Asuroloji profesörü olan Bedrich Hrozny, yaptığı araştırmalar sonunda bu dili çözmeyi başardı. Okumayı başardığı ilk cümle şuydu: "Nında an ezzatteni, watarra ekkuteni." Bu kısacık cümlede şöyle deniyordu: Ekmeği yiyeceksiniz, suyu da içeceksiniz. Cümle kısa olsa da önemi çok büyüktü. Bu cümle sayesinde Hitit dilinin gizemi çözülmüş, kazılarda çıkarılan kil tabletler okundukça da bin yıllarca öncede kalmış bir uygarlığın tarihi ortaya çıkmaya başlamıştı.

Bulunan tabletlerden birinde Enlilbani adlı bir kadın, uzaktaki kocasına şunları yazıyor: "Oturduğumuz evin yıkılacağından korkuyorum. Onun için köyde kerpiç yaptım. Yazdığın kalaslara gelince, bunun için muhakkak para gönder. Yalnız, kalaslar burada kesilmeli. Ben yalnız sana aidim, sen de bana... Sakın içki ziyafetlerine, eğlencelerine gitme. Buradan ayrılmadan önce gelinimiz hakkında bana şunları söylemiştin: Onu babasının evine gönderme, kendi ocağımızda kalsın. Senin himayende evimizi korusun. Sen gittikten sonra onun hakkında ne kötü bir söz ne de dedikodu oldu. Fakat sekiz haftadan beri benimle kalmak istemiyor. Gidiyor, geceleri babasının evinde

kalıyor. Onun hakkında kötü şeyler işiteceğin muhakkak; ama benim sözlerime kulak asmiyor."

Bu tablette konuşan kadının yaklaşık MÖ 14. yüzyılda yaşadığını bilmesek, bu olayların günümüzde geçtiğini düşünebiliriz. Hitit tabletleri bu örnekte olduğu gibi günlük yaşamdan örnekler içerdiği gibi, savaş, politika, edebiyat, din gibi pek çok alanı da içerebilir. Tabletlerin içeriği çok geniştir; bu sayede Hititlerin yaşamı hakkında oldukça geniş bilgiye sahibiz.

Hititler Anadolu'ya ilk geldiklerinde burada kendilerine Hatti denilen bir kavimle karşılaşmışlardı. Bugün Alacahöyük, Horoztepe gibi yerlerde bulunan eserleri yapan bu yerli kavim, o dönemde yüksek bir uygarlık düzeyine ulaşmıştı. MÖ 2000'lerde Anadolu'ya gelen Hint-Avrupa kökenli Hititler de yurtlarından Hatti ülkesi diye söz etmeyi sürdürdüklerinden, Boğazköy'de bulunan tabletleri ilk okuyan filologlar bambaşka bir dil konuşan, farklı bir kavim oldukları halde Hint-Avrupa kökenli Hititleri Hatti olarak adlandırmışlardı. Oysa Anadolu'ya sonradan gelen bu kavim kendilerini daha önceleri Nasice konuşan, Nasililer olarak adlandırıyorlardı. Ancak Anadolu'da karşılaştıkları Hattileri yenip, yönetimi ele geçirmelerine karşın, onların kültür potasında eriyen Nasililerin de Hititler olarak adlandırılması sürüp gitti.

Anadolu Medeniyetleri Müzesinde sergilenen bu figür, Geç Hitit dönemine aittir.

Hititler güçlü orduları yardımıyla Anadolu'da bulunan küçük krallıkları birleştirmiş, ülkede birlik sağlamışlardı.

Hint-Avrupa kökenli olan Hititler din, mitoloji, töre ve örf yönünden büyük ölçüde Hatti etkisinde kalmışlardır. Hitit dinindeki tanrıların çoğu Hatti dininden alınmıştı. Hititlerde birer kral adı olan Tuthaliya, Arnuvanda ve Amunna, Hatti dilinde kullanılan dağ adlarıydı. Hattiler Anadolu'nun yerli halkıydı ve MÖ 3. binin ortalarından beri küçük krallıklar, beylikler halinde yönetiliyorlardı. Her biri bir tür kent devleti olan bu beylikler, MÖ 2000'li yıllarda teker teker Hititlerin eline geçti. Bununla birlikte nüfusun çoğunluğunu hâlâ Hattiler oluşturuyordu. Hititler yerlilerle uzlaşmacı bir tutum içinde olduklarından hem kentlerin eski adlarını olduğu gibi kullandılar, hem de kendilerine Hatti ve Hurri adları aldılar. Bu nedenle o dönemdeki prensliklerin hangilerinin Hitit, hangilerinin Hatti ya da Hurri olduğunu anlamak oldukça güçtür.

Hititler, günlük hayatlarında sofra hazlarına önem verirdi. Solda, yemek yiyen bir adam ve hizmetkarı görülüyor.

İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde yer alan bu kabartma, nöbet tutan bir askeri gösteriyor.

Kültepe, Alişar ve Boğazköy'de çok sayıda çivi yazılı tablet bulundu. Kazibilimci Tahsin Özgüç'ün Kültepe kazılarında bulunduğu bir mızrak ucunda adına rastlanan kral Anitta, Hitit tarihinin yazılı kaynaklarında adı geçen ilk kraldır. Boğazköy'de çıkarılan yaklaşık 30 000 tabletin sekizi Kuşşarra kenti kralı Pithana oğlu Anitta'dan söz eder. Anitta, Neşa Ullama, Harkimaş, Zalpuvaş, Hattuşaş ve Salativasa gibi kentleri ele geçirir ve yönetimde birlik oluşturur. Artık Anadolu'nun tek ve büyük kralıdır o. Kendine "büyük kral" anlamına gelen "rabum rabum" denecektir artık. Kurduğu devletse Hitit devletidir. Kral Anitta ele geçirdiği kentlerden Hattuşaş kentine oldukça kızgındır. Kenti yakıp yıkar ve kendinden sonra kim bu kenti yeniden kurarsa onun için bir lanet okur. Ne var ki ileride kendi soyundan bir kral, Labarna, kenti yeniden kuracak ve burayı kendine başkent yapacaktır. Labarna, kral olduktan sonra kendine Hattuşalı anlamına gelen Hattuşili adını seçer. Hattuşili'nin idaresinde güçlü bir krallık olan Hititler bir süre taht kavgalarıyla sarsılırsa da kral Telepinu döneminde yeniden toparlanır, kral Şuppiluliuma dönemindeyse güçlerinin doruğuna ulaşırlar. Hititler, Şuppiluliuma döneminde Mısırlılarla ilişkiye geçerler. İki devletin önceleri dostlukla başlayan ilişkileri bir

Hitit prensinin Mısırlılarca öldürülmesiyle bozulur. Bir süre sonra bölgede kimin egemen güç olacağı üzerine yapılan kavgalar düşmanlığı körükler. Hititlerle Mısırlılar arasında bir süre sonra savaş çıkacaktır. Bu savaş yalnızca Hitit ve

Günümüze dek ulaşan bu vazo, bize Hitit sanatı hakkında bir fikir veriyor. Böylesi vazolar özellikle dini törenlerde çokça kullanılırdı.

Mısır tarihi açısından değil, o dönem varolan tüm dünya devletleri açısından da önemlidir. Hitit Kralı Muvattali ve Mısır Firavunu 2. Ramses Kadeş savaşı olarak bilinen bu savaşta karşı karşıya gelirler. İki ordu arasında şiddetli çarpışmalar olur. Savaşın sonunda her iki kral da kendini galip ilan etmekle birlikte aslında ortada ne yenen ne de yenilen vardır. Savaşın sonunda Kadeş antlaşması imzalanacaktır. Bu anlaşma iki ülke arasındaki barışı yeniden kuracaktır. Hitit ve Mısır krallarının birbirlerine karşı barışçı olacaklarını ve düşmanlarına karşı beraberce savaşacaklarını ilan eden bu anlaşma, aynı zamanda tarihin ilk yazılı antlaşmasıdır.

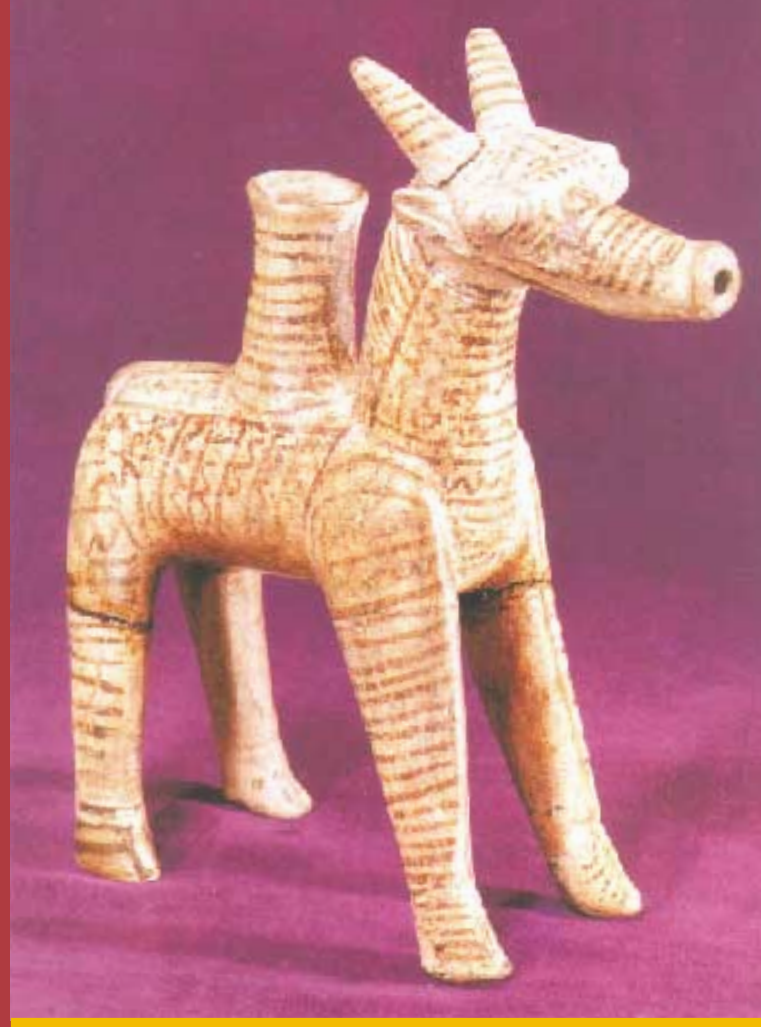
Kadeş antlaşmasının imzalandığı dönemler Hititlerin en güçlü olduğu dönemlerden biridir. Büyük kral 3. Hattuşili döneminde imzalanan Kadeş antlaşmasının yararları bir süre sonra görülecektir. Hattuşili'den sonra tahta çıkan Tuthaliya zamanında Hitit ülkesinde kıtlık başgösterir. Firavun Merneptah, anlaşmaya uyarak Hititlere gemilerle tahıl yardımı gönderir. Anadolu halkı bu sayede kıtlık yıllarında açlıktan kurtulurlar.

Hititler ülkelerini çevreleyen düşmanlarla savaşmak zorundaydı. Bu savaşlarda ordularının temelini savaş arabaları oluşturuyordu.

Kral Tuthaliya'nın ölümünden sonra Hitit devletinde iç karışıklıklar başlar ve krallık gerileme dönemine girer. Asur krallığı bölgeye yayılmaya başlamış, Hititleri tehdit etmektedir. Bunların yanında ülkede siyasi ve maddi zorluklar da yaşanmaktadır. Bütün bu sorunlar Hititleri güçsüz

düşürür. Bir süre sonra deniz ve kara yoluyla Anadolu'ya yeni kavimler gelmeye başlar. Hititler bu kavimler göçünü göğüsleyecek güçte değildir. Bu kavimler Anadolu'da karşlarına çıkan her şeyi yakıp yıkarak Mısır'a dek ilerlerler. Saldırganlar ancak Mısır'da durdurulabilmişlerdir. Ne var ki her yeri yakıp yıkan, karşlarına çıkanları

Geyik figürünün Hitit dininde önemli bir yeri vardı. Bu tören kabı da geyik biçiminde yapılmış.

son kişiye dek öldüren bu kavimler Hitit devletini de tarih sahnesinden silmişlerdir. Öyle ki neredeyse yirminci yüzyılın başına dek Anadolu'dan Hitit adı silinir gider.

Not: Anadolu'nun çeşitli yerlerinden çıkarılan Hitit eserleri müzelerimizde sergileniyor. Müzeleri ziyaret edip Hititleri daha yakından tanımak isteyenler şu adresleri ziyaret edebilir:

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi. Hisarlar Caddesi/Ulus/ Ankara

İstanbul Arkeoloji Müzesi'ne bağlı Eski Şark Eserleri Müzesi. Osman Hamdi Bey Yokuşu/ Gülhane/ İstanbul.

Gökhan Tok